

Pap Gábor
A PILIS-SZINDRÓMA

Szindróma, tünetcsoport: két, három vagy több (jelenleg) nem összekapcsolható tünetből vagy jelből álló, rendszerint kóros együttes. A Sz-t általában egymástól távol eső okok idézik elő, de lehetnek egységes kóroktanú tünet-együttesek is (amelyeknél a tüneteket kiváltó egységes okot még tisztázni nem sikerült)...
(Egészségügyi ABC)

„Tudomány”-történeti előzmények

Amíg a jelenkori hazai tudományosság hivatalosított fővonalában rendszeresen összekeverik az igazságot a bizonyíthatósággal, a tudást a jól informáltsággal, addig egy olyan vizsgálódás-, illetve következtetés-sor, amilyennel az Olvasó az alábbiakban találkozni fog, semmiképpen sem tarthat igényt a *tudományos* jelzőre, hacsak nem tesszük mindjárt idézőjelbe a „tudomány” szót az adott összefüggésben.

Hogy a Pilis-kérdéskör esetében valóban *szindrómáról*, divatos kifejezéssel élve „probléma-gubancról” van szó, azt hadd szemléltessük egyetlen rövid idézetben. Szerzője a terület régészeti kutatásainak hosszú ideig legmagasabb szintű irányítója (az MTA Régészeti Kutatócsoportjának egykori igazgatója), egyben gyakorló ásató-régész: *Gerevich László*.

„Európa egyik leghatalmasabb folyama a Nyugatról Keletre tartó, majd Magyarország közepe táján délre forduló Duna, a római birodalomnak a Rajna mellett a legerősebb limese. A középkor két központjának, Bizáncnak és a német-római császárságnak legegyszerűsebb útvonala. Északi mellékfolyói itt, a nagy kanyar előtt torkollanak belé, az észak felé vezető összeköttetést is megteremtve. A Duna-kanyar különböző terményű tájak fókusza, hatalmas királyi erdővel. A folyam 90°-os kanyarulata miatt a vízi és szárazföldi út váltására, áru átrakodásra, esetleg hosszabb szálláshelyre volt szükség - piacok városi kifejlődésére minden előfeltétel, alkalom megnyílt. Nem véletlen tehát, hogy a magyar politika, gazdaság, stratégia és kultúra első központjai is itt alakultak ki.

Ezek az előzmények megmagyarázzák, hogy miért ölelik körül az ország fővárosai, Esztergom, Fehérvár, Óbuda; a vadászatra igen alkalmas, az iparra nélkülözhetetlen pilisi királyi erdőket, melyek mélyén feküdt a pilisi királyi kolostor, miért esik az erdő közelebbi és távolabbi vonzásába a XI. században alapított püspökségek, egyházi intézmények nagyobbik része. A közeli egyházi centrumokat elsősorban Esztergom kisugárzásaképpen már igen korán létrehozzák.” (*Gerevich 1987.*, p. 3.)

A *mag-héj paradoxonról* van szó, természetesen. A tojás - vagy bármely csonthéjas gyümölcs - termékeny magját akármelyik oldal felől közelítem meg, a héjhoz képest mindig „perifériának” fog adódní. Ha egy feltételezett értelmes lény a *héj* képviselőjében érvel, aligha lesz rábírható, hogy belássa: valójában ő a származék. Annál kevésbé, mert mindaddig, amíg *kívülről* közelítünk a kérdéshez, valóban a héj mutatkozik elsődlegesnek. Ha pedig ráadásul „durva közelítésben” vizsgáljuk a héj és a mag kapcsolatát - értsd: feltörjük a tojást -, megint csak a héj bizonyul tartósabbnak; kettejük közül ő az, aki hosszabb távon bizonyíthatóan azonos marad önmagával. Az elmúlt fél évezred európai művelődéstörténet-tudománya makacsul a *héj* - Bizánc, Róma, Párizs, Aachen - irányából próbálja magyarázni a tárgykörébe sorolható jelenségeket. Ily módon a *mag* - esetünkben a Kárpát-medence - természetesen maga lesz az *abszolút periféria*. Ami érték kimutatható itt, az mind *bejött* valahonnan: ha nyelvi elem, ha művészeti stílusfordulat, ha közjogi szabályozási formula, ha technikai vívmány. A legelterjedtebb „mag-kezelési” utasítás pedig így szól: ne beszéljünk róla, akkor nem is - *volt!* Ami valójában azt jelenti: akkor nem is *lesz*. (Szó ami szó, Trianont nem 1920-ban csinálták. Sem nem akkor kezdték, sem nem akkor fejezték be.)

Ha a *mag* irányából vizsgálódunk, egészen más kép fogad. Innen nézvést úgy tűnik, hogy a Bizánc-Róma-Párizs-Aachen karéj nem „termékeny félholdja”, magyarán szólva nem szülőföldje az európai - tágabban az eurázsiai - műveltségnek, hanem: *prosectúrája*, azaz boncterme, végső fokon hullaháza. Ha együgyyanon művészeti motívum megtalálható a „pusztán” is, Bizáncban is, bizonyosak lehetünk benne, hogy az utóbbi lesz a merevebb, az ízét-szagát vesztettebb, a gyökértelenebb - bár kétségkívül precízebb kidolgozású. Mutatis mutandis, ugyanez áll Rómára, Aachenre, Párizsra. Sőt: ha tágabb összefüggérendszerben szemlélődünk, fel kell tűnjék, hogy a „héj” Bizáncban túl keleti irányban is folytatódik, Perzsián, Indián át egészen Kínáig. Egy „civilizált” kínai birodalmi hivatalnok szemében *ugyanaz* a hun, *ugyanaz* az avar számít „barbárnak” -legfeljebb néhány évnyi, évtizednyi csúszással -, mint a keleti vagy nyugati római impériumban jegyzetelgető „kollegája” számára.

Az a benyomásunk támadhat, mintha egy ásványi sókban rendkívül gazdag forrás „működését” szemlélnénk. Ameddig eleven a sodrása az áradatnak, addig minden együtt van benne: a víz is, a sók is, állandó kölcsönhatásban. Ahogy távolodik a vonulat a forrásvidékétől, egyre több és több hordalék rakódik le és válik körös-körül szilárd, időtálló - jól tanulmányozható! - *gáttá*. A forrásból (és csakis abból) kiindulva az egész folyamat tökéletesen érthető-követhető - úgy is mondhatnánk: a forrásból egyenes úton következik a gát - a gátból semmi módon nem vezethető le a forrás.

Ha egy forrást arra biztatunk, „zárkózzék föl” a körgátjához - értsd: a Kárpát-medence magyarsága hasonuljon a „civilizált” Nyugat-Európához -, az annyit jelent, hogy rá akarjuk venni: apadjon el, száradjon ki. De akkor mi építi tovább a gátat? Egyáltalán: a gát inntől kezdve mihez képest lesz gát?

Ezt a gondolatmenetet egyszer még érdemes lesz folytatni, most azonban vissza kell térnünk kiinduló témánkhoz, a Pilis-szindrómához. A nyugat-európai, egészen pontosan: indo-európai tudományosság képviselőjében fogalmazó intézetvezető (Gerevich László) az általa vizsgált „pilisi háromszögben” csakis a héjat képes regisztrálni. Észreveszi, hiszen tárgyiasult bizonyítékok halmaza figyelmezteti rá, hogy Esztergom, Dömös, Visegrád, Buda, Pomáz, Pilisszentkereszt a határvonalán helyezkedik el a nevezett háromszögnek. Dehogy aminek a széle így meg van rakva királyi-királynői székhelyekkel, annak a közepe is rejtegethet nem-mindennapi értékeket - ez fel sem merül az idézett munkában. Helyette „a vadászatra igen alkalmas, az iparra nélkülözhetetlen pilisi királyi erdőket” kínálja nekünk a háromszög belterületén.

Ha fenntartjuk a párhuzamot a „mag”-szerepű, illetve a „hég”-szerepű kultúrák egymást feltételező-kiegészítő kettősségével, akkor arra kell gyanakodnunk, hogy a pilisi királyi rezidencia-rendszer központja éppenséggel itt, a háromszög belsejében rejtőzhetik, míg a „hég-orientált” tudományosság által számon tartott helységek (Esztergom, Visegrád stb.) voltaképpen csak reprezentációs „nyúlványai” - a beavatatlanok számára is hozzáférhetővé tett, mintegy kirakatba helyezett vetületei - a valódi, a rejtett (ezoterikus) hatalom-forrásnak. Ugyanakkor éppen a szóban forgó párhuzam figyelmeztet rá, hogy ennek az erőközpontnak a „viselkedése” várhatólag másmilyennek adódik majd a vizsgálódó értelem számára, mint a hég-rendszerben számon tartott rokon-funkciójú objektumoké, magyarárn szólna az „indoeurópai” típusú uralkodói székhelyeké. A „másság” főként két mozzanatban ragadható meg számunkra. Egyrészt abban, hogy a miénk - ellentétben amaz indo-európaiakkal - nem statikus jellegű létesítmény, hanem pulzáló energiagóc, másrészt abban, hogy működésének csak az egyik, talán nem is a legjelentékenyebb része zajlik hétköznapi, azaz mai természet-, illetve társadalomtudományi kategóriákkal jellemezhető keretek között, míg a maradék funkcionálási hányad leginkább a „misztikus” jelzővel lenne illelhető.

A „pulzálásról” legyen elég itt annyit elmondanunk, amennyit az akupunktúrás gyógyítás ember-képe, mint analógia sejtet. Csomópont-erővonalrendszerrel van szó mindkét esetben, amely az egységes tér-idő-kontinuumban „él”. A csomópontok időben váltakozva telítődnek-ürítődnek, ez a folyamat azonban úgy is leírható, mintha térben változtatnák helyüket az éppen telített pontok. A hétköznapi szemlélet számára a jelek szerint csakis ilyenkor, a telítettség hosszabb-rövidebb időszakaiban, válik foghatóvá egy-egy „központ”.

Ha ennyit beláttunk, mindjárt világossá válik az is, hogy a Pilis-szindróma vizsgálata nem folyhat a továbbiakban a nyugat-európai tudományos életben kialakított normák szerint. Ha ezekhez ragaszkodunk, akkor minduntalan visszajutunk az Esztergom-Dömös-Visegrád-Buda-Pomáz helynevekkel jellemzett témánk vonatkozásában legszűkebbnek tekinthető - héjszerkezethez, mint egyedül létező („objektív”, azaz korrektül adathozható) történelmi-helyrajzi „realitáshoz”. Az itt ránk maradt objektumok, illetve a velük kapcsolatba hozható egyéb dokumentumok további vállalása pedig szükségképpen - értsük meg jól: a választott vizsgálati módszerből egyenesen következőleg! - vezet arra az eredményre, hogy ezek lényegük szerint a tágabb európai hég-szerkezet (ezúttal elsősorban Bizánc és Párizs) függvényei, provinciális származékai.

A Pilis-téma „apokrif” kutatási vonulatában - erre a tevékenységkörre alkalmaztuk fejezetcímünkben az idézőjeles „tudomány-” megjelölést - természetesen találkozhatunk az oknyomozó típusú (indoeurópai) vizsgálati metódus nyomaival is. Forrás-hasonlatunkhoz visszatérve: ezzel a módszerrel elsősorban az „ásványi sók” tanulmányozhatók eredményesen. A tapasztalat valóban azt mutatja, hogy ilymódon a „hivatalos” Pilis-kép - tágabban: a királyi központok kérdéskörében kialakított ortodox álláspont - számottevő hiányosságai és ellentmondásai voltak különösen jó határfokkal kimutathatók.

A forrás-képlet „hullám-természetű” összetevőjére vonatkozóan azonban ilyen módszerektől nem várhatunk érdemleges felvilágosításokat. Itt az empirikus, részletről-részletre araszoló tudásszerzés helyett az intuíciónak kell, hogy átvegye a vezérszerepet a kutatásban. Ez a (hagyományainkban kitüntetett módon szereplő) valóság-feltérési módszer azon a felismerésen alapszik, hogy az ember nem csupán része a mindenségnek, hanem - sajátos, „mikrokozmosz” strukturáltságánál fogva - egyszersmind egésze is. Így, mint egészség, közvetlenül is rá tud rímelni a tágabb, makrokozmosz léptékű egészségre, s az ennek során élményévé vált valóság-kép szükség esetén lebontható szűkebb hatókörű részlet-információkra is.

Az előbbi, az „oknyomozó” típusú vizsgálódás legkarakteresebb képviselője az apokrif Pilis-kutatásban Vértessy György, a „misztikus” tájékozódásé Prohászka Ottokár. A többi kutató ebben az idézőjeles vonulatban (a nyomtatásban is elérhetőek közül Sashegyi Sándor, illetve Németh Péter, a publicitáshoz nem jutottak közül elsősorban Andrásy Kurta János jobbára szintetikus módon alkalmazza a kétféle vizsgálati módszert - általában igen figyelemreméltó eredménnyel. Minthogy azonban legalábbis vizsgálódásai végeredményét valamennyi szóban forgó Pilis-kutató szükségesnek látta európai módon (értsd: az „első számú”. az oknyomozó jellegű tudományosság módszerei szerint) formulázni, így a legihletettebb nyomolvasók summázatai sem mentesültek végül is egyfajta statikus - egyik vagy másik földrajzi pont elsődleges, sőt kizárólagos szerepét hangsúlyozó - szemlélet torzító hatásaitól. Így vált „végleges megoldássá” a központ-kérdésben Sashegyi szerint Pomáz, Németh Péternél Pilismarót, Vértessynél Esztergom környéke, Andrásy Kurtánál Dobogókő. A logikus folytatás persze ezek után csakis így hangozhat: melyik az igazi a négy közül? Amiben az a feltételezés is benne rejlik, hogy egyetlen „jó” válasz adódhat, az összes többi propozíció „rossz” elvetendő.

Vannak azonban az apokrif Pilis-kutatásnak maradandóbb eredményei is - elsősorban az „éles” kérdésfeltevések

területén. Figyelemreméltóan összecseng például az említett szerzőknek az a megállapítása, hogy a Pilis-kérdés megoldhatatlan az ős-Buda-, illetve a Fehérvár/Fehéregyháza-kérdés előzetes tisztázása nélkül. Alapos gyanú merült fel ugyanis a tekintetben, vajon a korai (1686 előtti) forrásokban szereplő „Buda”, „Vetus Buda” stb. megjelölések minden esetben a jelenlegi Budára, illetve Óbudára vonatkozhatók-e, vagy ez utóbbiak csupán kései, netán éppen megtévesztésül alkalmazott „dublőrjei” az eredeti királyi székhelyeknek, és - mutatis mutandis – ugyanez vonatkozna az „Alba Regalis”, „Alba Regia” stb. nevekkal jelzett helyszínek és a mai Székesfehérvár viszonyára is.

Ez utóbbi különösen kényes kérdésnek tűnik, hiszen szorosan összefügg a koronázás, illetve a királyi temetkezések helyszín-azonosításának önmagában is éppen eléggé fésületlen problematikájával. A koronázás kérdéskörénél maradvá: „nemzetbiztonsági” szempontból aligha nevezhető megnyugtatónak az a - hitelesen dokumentált - tény, hogy a Fehérváron esedékes királyavatás fő kellékét, a Szent Koronát Visegrádon őrizték; hacsak fel nem tételezzük, hogy a szóban forgó Fehérvár valahol a „pilisi háromszögben”, mindenesetre nem túlságosan távol Visegrádtól helyezkedett el. (Elég egy pillantás a térképre, hogy meggyőződjünk róla: a mai Székesfehérvár, bármilyen tágon értelmezzük is a fogalmat, túlságosan távol esik Visegrádtól!)

Egy ilyen hipotézis mindenesetre igen jól összhangba hozható lenne az esztergomi érsek kulcsszerepével a fehérvári koronázási aktusban, továbbá azzal a ténnyel, hogy a fehérvári örkanonok egyben a budai királyi kancellária vezetője. De érthetőbbé válna így a budai polgárok örökletes jogosítványa is, hogy a fehérvári királyavatások alkalmával ők engedjék be az ünnepi menet előkelőségeit a koronázó templomba, sőt, az a magától értetődőnek éppenséggel nem nevezhető tény is, hogy a mai Székesfehérváron nyoma sem maradt semmiféle királyi palotának.

Míndezek a „különösségek” egy csapásra magyarázatra találnának, ha feltételezhetnénk - mint ahogy Németh Péter határozottan, Vértessy György inkább csak sejtette, mintsem expressis verbis kimondva, ezt teszi -, hogy az „eredeti „Fehérvár és Buda valahol az Esztergom és Visegrád közé eső térségben feküdt, a pilisi háromszög belsejében.

A gond csak ott van, hogy amennyi kérdést le tudnánk zárni egy ilyen „gordiuszi kardsuhintással”, majdnem ugyanannyi kérdést meg is nyitnánk vele. És ezek bizony igencsak kényes kérdések, amelyeket mindeddig nem nagyon volt tanácsos feszegetni. (Talán ma sem illenék?) Egyet a sok közül, mutatóba, hadd említsünk meg itt is. Ha a „koronázó-temetkező” Fehérvár a Pilisben keresendő, akkor vajon miféle építményt ástak ki „koronázó bazilika” címen a múlt században a mai Fehérvárott? És kinek a csontjai nyugodtak az ún. „királysírokban”? Nos, ha van amolyan igazi, csontja velejéig zavaros „rejtélye” a magyar művelődéstörténetnek, akkor a „királysírok” ügye bízvást ilyennek minősíthető. Akár az első „módszeres” feltárások időpontjait nézzük (1848 decembere, 1862), akár a feltárást vezető személyek „pedigréjét” (Érdy-Luczenbacher János, Henszlmann Imre - a „héj-szemléletű” művészettörténetírás, illetve régészet eminens hazai szálláscsináló!), akár az „azonosításra” alkalmas leletek mennyiségét és méretét (egyetlen, nem is túlságosan testes bőröndben levihető a helyszínre - mint ahogy az is bizonyított tény, hogy a mai Fehérvárott feltárt számos köemléket ismeretlen időpontban máshonnan, például Aquincumból szállították oda!), akár pedig a feltárt csontmaradványok utóéletét kísérjük figyelemmel, mindenképpen feljogosítva érezhetjük magunkat a homlokráncolásra. A legkevesebb, amit elmondhatunk: ettől a „királysír”-dokumentációtól aligha várható, hogy perdöntő érvennyel a mai Székesfehérvárra lokalizálja az Árpád-utód magyar királyok kitüntetett temetkezési helyét. Ha csupán ennyi lenne az akadálya annak, hogy a Pilisbe „álmodjuk vissza” az egykori koronázó-temetkező „Albát”, akkor nyugodtan álmodozhatnánk tovább. Sajnos, a kérdés nem egészen ilyen egyszerű - bár kétségkívül nem is annyira bonyolult, mint amennyire a hivatalból is, örökletesen is megbízható („autentikus”), szakavatott bonyolító szeretnék elhítni velünk.

Nem az okozza ugyanis a fő gondot, hogy nem tudjuk meghatározni, melyik az „igazi” Alba, az „igazi” Buda... stb., hanem az, hogy maga az eldönthetőség - még pontosabban fogalmazva: az, hogy az eldöntésnek van-e jelentősége vagy sem - válik kétséggé az adott összefüggésrendszerben. Más szóval: ha úgy voksolunk a „pilisi Budára”, hogy választásunkkal egyidejűleg kategorikusan kizárjuk egy Pest-közeli (gyakorlatilag a mai Budának megfelelő tethető) királyi székhely lét-lehetőségét, illetve elvitatjuk történelmi szerepét, akkor majdnem olyan rosszul döntünk, mint a „hivatalos” történelmi-régészeti kutatási vonal képviselői Henszlmanntól napjainkig, legfeljebb az előjeleket változtatjuk ellenkezőjükre a döntéshozatal során.

Az elvi nehézség, mint már utaltunk rá, abból adódik, hogy a Kárpát-medencei királyi központ működése igen korlátozott mértékben jellemezhető csak a formállogika kategória-, illetve szabály-rendszerének hozzá képest túl merev keretében. A vagy-vagy kapcsolatok itt rendre is-is jellegűnek adódnak, és ugyanaz a rendszer alapvetően más képet mutat a hozzá kívülről közeledőnek, mint a bennszülöttnek, aki saját (kozmosz-emberi, úgy is mondhatnánk: „istenemberi”) szervezete kivetítődéseként értelmezi.

Summa summarum: a Pesttel átellenes Buda (a „mai”) nem attól és azóta Buda, mert és amióta a „rég” helyéről átköltöztették ide, hanem eredetileg is Buda volt, csak „budasága” látens állapotban leledzett. Ideje eljövén, ez a „budaság” fölerősödött, manifesztált, majd uralkodóvá vált a település (földfelszíni pont) karakterjegyei között. Mutatis mutandis, ugyanez állhat a „Fehérvárakra”, de a törzsneveket őrző helységeinkre is. Nem kellett tehát sem Szent Istvánnak, sem atyjának, István-Gézának, sem az utódoknak „széttelepíteni” - mondjuk - a Kendéket

ahhoz, hogy az ország legtávolabbi pontjaira is jusson belőlük, hanem minden valószínűség szerint eleve ilyen volt a „kend(e)-ség” csomópont-erővonalrendszere (gráfja) a Kárpát-medencei emberszabású mikrokozmoszban, mai, divatosabb kifejezéssel élve: természeti-társadalmi modellben.

Sovány tanulság? Lehet, de egyelőre be kell érünk ennyivel. A tapasztalat mindenesetre azt mutatja, hogy éppen az ilyen „sovány” alapkérdések tisztázatlansága vezetett a mai patt-helyzetig, amikor is a szembenálló nézetek képviselői közül az egyik nem meri, a másik meg nem hajlandó a bizonyíthatóság tetszetős burka mögött felismerni az igazság bontakozó körvonalait.

Vadálló kövek - „vádoló kövek”

A két jelzős szerkezet egymásra-rímeltetése Andrassy Kurta János szobrászművész, amatőr Pilis-kutató leleménye. E sorok írója a hetvenes évek elején mintegy két esztendőn át az ő kalauzolásával ismerkedett a Pilis rejtelmeivel. Ő hívta fel először a figyelmünket a szanaszét heverő faragott kövekre, az erődítmény-alakzatokba feltűnően, mintegy kedvtelve csoportosuló „természeti” formációkra, továbbá arra, hogy ezek a „rejtelmek” - konkrétan: a pilisi központ „szétrobbantásának” részletkérdései - szorosan, mondhatni, genetikusan összefüggnek a magyar nyelv, a magyar (értsd: szkíta-hun-avar-magyar) történelem, valamint Magyarország módszeres, az utóbbi két évszázadban felgyorsult ütemű szétdarabolásával. Ezt a sorozatot a továbbiakban már csak a Szent Koronával, mint nemzetünk éppilyen-léte szempontjából az előbbiekhöz mérhető (sőt, talán mindnél tekintélyesebb) súlyú tényezőjével kellett kiegészítenünk, lényeges vonásaiban azonban nem kellett korrigálnunk.

Úgy tűnik, valóban egyetlen kérdés különböző léptékviszonyok között esedékes megfogalmazódásairól van szó, amikor arról beszélünk, hogyan idomították át import-tudományosságunk hivatalosan elismert, díjazott képviselői fokról-fokra az egységes, szerves belső összefüggésrendről árulkodó (gráf-rendszerű) magyar nyelvet különböző eredetű „jövevényszavak” montázs-elven összeépült konglomerátumává; amikor felfigyelünk arra, hogy míg első írott forrásainktól a múlt századi Hármas kis tükörig valamennyi rangosabb történeti összefoglalás úgy tárgyalja múltunkat, mint amelyben szkíta („szittyá”), hun, avar, magyar, „nevek alatt” egyazon alapnépesség meg-megújuló hullámai özönlnek be (vissza?) a Kárpát-medencébe, ma ugyanezen népek között bármilyen lényegbeli folytonosságot feltételezni a legsúlyosabb szakmai vétségnek számít; amikor felpanaszoljuk, hogy az ország eleven organizmusok módjára működő testét külön-külön életképtelen csonkokra darabolták, majd osztogatták széjjel századunk elején; amikor szóvá tesszük, hogy a „pilisi háromszög” valaha szervesen összefüggő csomópont-rendszerére (Esztergom, Buda, Dömös, Fehérvár, Visegrád, Dobogókő, Pomáz stb.) ma már csak száz kilométeres körzetben szétszóródott „repezeiből” következtethetünk vissza; végül amikor apatikusan tudomásul vesszük: nem lehet elég bizonyítékot felhozni az ún. uralkodó-képmások (Dukász Mihály, Konstantin, Geobitzász) másodlagosságára ahhoz, hogy a fent említett import-tudományosság beismerje, képtelenség éppen ezekkel datálni Koronánkat, ehelyett mintha számára egzisztenciáliskérdésről volna szó, úgy ragaszkodik hozzá, hogy szétszedvén, önállósítsa az alsó és felső korona-részeket, majd mint ilyeneket, külön-külön helyről és időből származtassa őket. Másként - kicsit rövidebben - fogalmazva: a magyar nyelv szemmel láthatólag ugyanazért nem tárgyalható egységes eszként, amiért a szkíta-hun-avar-magyar néptörténet és ugyanezért nem lehet szó a Kárpát-medencei államalakulat egységéről, sem előre-, sem visszamenőlegesen, mint ahogy arról sem, hogy a középkori magyar királyi székhelyek területileg is, funkcionálisan is - egyetlen egységet alkottak légyen, és ugyanazért tilos két évszázada tudományos, illetve jól értesült közéleti berkekben egységes egész építménynek tekinteni a magyar Szent Koronát. Andrassy Kurta János hervadhatatlan érdeme, hogy figyelmeztetett rá: a nyelvnek kulcsszerepe van ebben a merénylet-sorozatban. Érdemes végiggondolni példázatát. Tegyük fel, hogy egy (tudományos vagy kevésbé tudományos színezetű) maffia holnap rövidtávú, önző csoportérdekeiből kiindulva olyan döntést hoz, mely szerint a történeti forrásokban szereplő összes Fehérvár-adat a mai Belgrádra (az egykor Nándorfehérvárra) vonatkoztatandó. Azt hihetnénk, hogy ez merő képtelenség, hiszen a hiteles adatok jelentős része kiáltóan ellentmondana egy ilyen feltételezésnek. Szó sincs róla! Sőt: meglepően értelmes, kerekded történelem-képet kapnánk így is, csak éppen máshová kerülnének benne a „telített pontok”, és máshol adódnának a nehezen magyarázható, illetve teljességgel magyarázhatatlan „különösségek”. De ez utóbbiakból alig adódnék több, mint a jelenlegi, Akadémiánk által konstruált, illetve hitelesített történelem-képben. Ördögi játszma ez: ugyanazok az adatok, amelyek a maguk helyén egy nemzet erkölcsi-politikai emelkedettségét sugallják, néhány (nem sok!) célirányos csúsztatás révén máris ügyefogyottságunk, örökletes és végzettszerű csököttségünk, erkölcsi-politikai törpeségünk „bizonyítékává” válnak.

Egy valamiben bizonyosak lehetünk: Nándor-Fehérváron is fel lehetne tární annyi töredék-émléket, amennyi elégséges lenne annak bizonyítására - mint ahogy elégséges volt a mai Székesfehérvár esetében! -, hogy „azért ez a királyi központ nem mérhető a nyugat-európaiakhoz” (értsd: azoknál lényegesen szegényesebb), meg hogy „egy illúzióval megint le kell számolnunk...” stb. Ennek a kifejezetten sötét színezetű név-mágiának a végső „haszna” mindenesetre jól érzékelhető: a kevés igazán jó szándékú kutatónak addig kell magyarázkodnia, hogy ha Budát mond, éppen melyik Budára gondol, ha Fehérvárat emlegeti, melyik Fehérvárról van szó... stb., míg előbb-utóbb maga is belezavarodik, fogalmazás-módja pedig a folytonos pontosítgatás miatt a

követhetlenségig nehézkes lesz - végső soron az egész témakör tárgyalhatatlanná válik.

Andrássy Kurta János másik, nem kevésbé jelentős felismerése Pilis-ügyben végülis visszavezet majd bennünket a gondolatmenetünk elején exponált „mag-héj paradoxonhoz”. Miről van szó? Andrássy Kurta idejében és kellő hangsúllyal tette föl a mások által figyelemre is alig méltatott kérdést: vajon miért nem veszik észre a hivatalos jogosítvánnyal rendelkező szakkutatók a Pilis belsejében az erődítésekre, illetve egykori „békés” településekre utaló nyomokat, holott az ezekhez hajszára hasonlókat készséggel respektálják a Pilis peremterületein, Esztergom, Dömös, Visegrád, Pomáz stb. rom-emlékei között. Ugyan mitől hitelesebb védmű-maradványnak a visegrádi várból a Salamon-toronyhoz lefutó, vagy a vele párhuzamos másik, helyenként valóban a sziklaalapokig visszakopott faltöredék, mint, mondjuk, a Vadálló kövek - az utóbbinál azért lényegesen épebb állapotban fennmaradt! - erődítmény-rendszere?

A választ két lépésben adhatjuk meg. Először: Visegrádon azért lehet vár a vár, mert - „mint tudjuk” Visegrádon volt vár, és - mint ugyancsak tudjuk - az a Visegrád, amellyel kapcsolatban a források várat emlegetnek, azonos ezzel a Visegráddal, ahol a maradványok ma szemlélhetők. Más az eset a Pilis belsejében. Ott „mint tudjuk” - nem volt erődítmény-rendszer, hiszen az az erődítmény-rendszer, amelyről a királyi központ körzetében kortársi beszámolókat olvashatunk, „mint tudjuk”, nem itt keresendő, hanem a mai Óbudán (Alt-Ofen), illetve a mai Budán (Ofen, Pest-újhegy), következőképp ez az erőd-rendszer, amely igencsak szembeszökően bontakozik ki a bozótosból a Pilis belsejében, nem lehet azonos azzal, amelyiket forrásaink leírnak. Sőt, a legokosabb mindjárt leszögeznünk: ez az erőd-rendszer nem is erőd-rendszer, hanem... - nahát, mi is? Természeti képződmény! Turisztikai látványosság: Vadálló-kövek, Holdvilág-árok, Dobogókő, Zsiványsziklák, Fehér szirtek... és így tovább.

Itt következik a második lépcsőfok, amely már közvetlenül rávezet ominózus mag-héj paradoxonunkra. Végülis mitől vár egy vár? Esetünkre alkalmazva: hogyan tudom megkülönböztetni a természeti képződményt az emberi létesítménytől? A válasz, attól függően, hogy a héj-szemlélet vagy a mag-szemlélet jegyében fogalmazódik, merőben más lehet. Az első esetben - sarkítva - úgy fogalmazhatnánk: bármely vizsgált objektumról annál nagyobb biztonsággal állíthatjuk, hogy emberi kéz alkotása, minél nagyobb mértékben elút a természetben spontán is képződő formációktól. Vagyis az „emberinek” a legközelebbi, lényege szerint való szinonimája ebben a gondolkodási-világlátási szisztémában a „természetellenes”. A másik esetben, a mag-szemlélet keretében, kérdésünk - „hogyan tudom megkülönböztetni...?” egészen egyszerűen értelmetlenné válik. Ugyan minek megkülönböztetni azt, amit a természet spontán hoz létre, attól, amit az ember tudatosan produkál? Talán az ember és a természet nem egy-lényegűek? Ha az ember alkot, okvetlenül a természet ellenében kell eljárnia? Első kérdésünkre pedig („mitől vár a vár?”) ugyanebben a gondolkodási rendszerben ilyen felelet adódik: attól, hogy vár-szerűen működtethető. Ha egy összetett táji-természeti adottság-rendszerben spontán képződnek olyan feltételek, amelyek védelmi célokra alkalmassá teszik, akkor nincs sok értelme azon töprengeni, nevezhetjük-e várnak vagy sem. Akkor az - vár. Abban az esetben is, ha emberi kéz történetesen két szalmaszálat sem tett össze a felépítése érdekében.

Nos, Andrássy Kurta János döntően abban haladta meg kutató-elődjeit (Sashegyi Sándor, Németh Péter) és kortársait (Vértessy György) módszertani tekintetben, hogy az ilyen „várakra” is rá mert ismerni a pilisi háromszögben, és így bizonyos vonatkozásokban gazdagabb, árnyaltabb képet tudott elénk rajzolni a királyi központ egykori felépítéséről, illetve működéséről, mint említett „kollegái”.

Az „árnyalások” közül itt egyet érdemes közelebről szemügyre vennünk. A „kint” és a „bent” viszonyáról van szó - a megszálló, illetve a bennszülött típusú kultúrák várépítészetében. (A mi terminológiánkra átfordítva a „megszálló” nyilvánvalóan a „héj”-szemléletűnek, a „bennszülött” pedig a „mag”-szemléletűnek felel meg.) Miben áll a különbség a kétféle várépítészet között? Röviden fogalmazva: a megszálló számára a „bent” a teljesen körülpépített, viszonylag szűk területet, a menedéket jelenti, a „kinttel”, a falakon túli, ellenséges világgal szemben. Ily módon a „kint” és a „bent” ellentéte antagonisztikus, kettejük kapcsolata alá-fölrendelő jellegű.

A „bennszülött” szemében nincs lényeges különbség a „kint” és a „bent” között, minthogy a falakon túl is a saját népe várja-fogadja. Akár kijön a várból, akár behúzódik, mindenütt otthon van. (A „kint” és a „bent” között tehát mellérendelő jellegű a viszony.) Az ilyen vár-akárcsak maga az őt hordozó-működtető kultúra - csomópont-erővonal rendszerben épül fel. Nincs szüksége összefüggő, zárt falkoszorúra, amely - minden oldalról egyforma biztonságot nyújtva - teljesen körbezárna; ehelyett megerősített gyülekező pontok és belőlük csáp-szerűen kinyúló keskeny (jobbára két társzekényi szélességű) felvonulási utak rajzolódnak elénk, amelyek töltés-, vagy sánc-jellegű földnyúlványok gerincén futnak, általában jól álcázottan. A támadó ellenség sohasem tudhatja, idebent van-e már, vagy még (esetleg már megint) odakint. Ha tisztességesen viselkedik, akár végig is csörtethet az egész erőd-rendszeren anélkül, hogy ez a kérdés kiéleződne. (Képes Krónikánk egyik miniatúrája jellegzetesen ilyen szituációt örökít meg: a német-római császár és a francia király, keresztes hadaik élén, végigvonulnak a vár alatti völgyön, míg a környező magaslatokról felajzott íjjal magyar harcosok vigyázzák őket.)

Új nézőpontból végeredményben megint csak a természetes-mesterséges ellentétpár „viselkedésére” látunk így rá, a sajátos Kárpát-medencei magyar erődítési viszonyok közepette. A peremvidék reprezentatív palota-

építésze valósággal hivatkozik mesterséges (emberkéz alkotta) létesítményeivel, a belső részek rejtik értékeiket. Az idegent (az önjelölt „megszállót”) vonzó tájképek sora gyönyörködteti itt; a természeti formációk különös rendjében csak a beavatott szeme fedezi fel a magasabb rendező elvek működésének nyomait.

„Vádoló kövek” - idéztük Andrassy Kurta János keserű szójátékát fejezetünk elején. Később „merénylet-sorozatról” beszéltünk, nyelvi-területi-történelmi feldaraboltságaink kapcsán. Dehát miről is lehet itt szó konkrétan? Ha valóban egy önmagát korról-korra megújítani képes, magasrendű erkölcsiséggel és nem kevésbé magasrendű műszaki ismeretanyaggal felvértezett népség élt ezen a tájon a szkíta-hun-avar-(korai) magyar időkben, akkor napjainkban miért nem ugyanezt tapasztaljuk? Mi tette mára „szószegénnyé” és „finnugorra” a nyelvét, hogyan szakadhatott előbb három, majd legújában már hat részre az országa, mitől vált földdel egyenlővé a királyi központja, „különnemű részekből sebtében és durván összetakolttá” az uralkodói fejéke? A tamaskodók - látszólag - méltán csóválják fejüket: nem is igazán hatalmas az a nép, amely így megaláztatható, de nem tekinthető igazán bölcsnek sem, ha nem tudta elejét venni a bajnak.

Nos, ez az ítélkezés figyelmen kívül hagyja, hogy bár a pilisi kövek valóban „vádolnak”, és a vádlottak vagy akik vádolhatók (esetleg már csak egyenesági örököseik) valóban köztünk járnak-kelnek, sőt regnálak ma is, a „merénylet-sorozatnak” pedig koránt sincsen még vége, a kérdés mégsem innen közelítve oldható meg. Állásfoglalásunk -legalábbis e sorok írójának szilárd meggyőződése szerint - csakis arra a felismerésre alapozódhatik, hogy áldozatot önként is lehet hozni - másokért. És hogy az ilyen áldozat meghozatalára csakis a legmélyebb bölcsesség és a legnagyobb hatalom birtokosa képes, akár egyénről, akár népről essék szó. Sem a „szentistváni fordulat”, sem a „Nyugat védőbástyája” szerepkör igazi jelentését (jelentőségét) nem tudjuk fölbecsülni, ha mindezt szem elől tévesztjük. Ebből a nézőpontból vizsgálódva ugyanis nem az a kérdés tűnik perdöntő jelentőségűnek, hogy nekünk, a pilisi királyi központot megörökölt, magyar nyelven beszélő, Kárpát-medencei lakosoknak, a Szent Korona népének jó-e a jelenlegi létállapot vagy sem, hanem az, hogy az egyetemes emberi értékek megmentésére - az emberi nem magasabb szintre jutása érdekében - hozott áldozatunk végülis hathatósan bizonyul-e majd, vagy sem.

Jó volna tudni, hogy igen, s ez a bizonyosság azután minden további kérdést jelentéktelenné, sőt, végső soron egészen feleslegessé is tenne.

„*Álom a vár alatt*”

A fejezetcím ezúttal - nyilván kitalálták már - Áprily Lajost idézi.

Az a módszer, amellyel mostantól megkíséreljük becserkészni Pilisi háromszögünk nyitva maradt kérdéseit merőben idegen lesz a hazai tudományosságtól, még az idézőjeles „tudományosságtól” is. Külföldön - igen ritkán - alkalmazzák ugyan ezt a módszert, de tudomásunk szerint csak a legújabb időkben (Edgar Cayce-nek, az „alvó prófétának” - 1877-1945 - a Kheopsz-piramissal kapcsolatos „meglátásaira” hivatkozhatunk itt, mint legismertebb ilyenemű próbálkozásokra - vö. W. R. Fix, 1978. p. 98.)

Ha a pilisi központ - bevezetőnkben említett „misztikus” sajátságaival behatóbban kívánunk foglalkozni, ehhez illő (divatos szakszóval: adekvát) megközelítésül kétségkívül az kínálkozik, hogy megálmodjuk (nem pedig valamely racionális módszerrel tudakoljuk meg!), milyen is lehetett az a bizonyos energiagóc, amelyről beszéltünk, hol voltak a főbb „gráf-pontok”, és hogyan működött az egész csomópont-erővonalrendszer, amikor rendeltetésszerűen tette a dolgát. Ma még talán nem felesleges hangsúlyoznunk: semmi szükség sincs mentegetőzésre, ha emellett a módszer mellett döntünk; nem kell tekintettel lennünk arra, milyen véleményt alakított ki az elmúlt kétszáz év folyamán a hivatalos hazai tudományosság egy ilyenfajta kutatási módszerrel kapcsolatban. Ez végülis az ő belügye.

Nagyon is oda kell figyelnünk viszont minden olyan kérdésre, amelyik azt firtatja, mi lesz „látomásaink” igazságtartalmának kritériuma. Honnan fogjuk majd tudni, és megtudható-e egyáltalán, hogy amit álmodtunk a Pilisről, az valóban megtörtént, vele történt és úgy történt, ahogyan tudomásunkra jutott? Válaszoljunk röviden: ugyanonnan, ahonnan Hóman Bálint vagy Györffy György megtudhatta, hogy következtetései a középkori magyar királyi központtal kapcsolatban helytállóak-e vagy sem. Ha például Hóman azt olvasta ki forrásaiból, hogy királyaink koronázó és temetkező helye a mai Székesfehérvárral azonosítandó, akkor fel kellett tudnia ott mutatni egy koronázásra és temetkezésre alkalmas létesítményt, továbbá a kétféle szertartással óhatatlanul együtt járó, általuk megkövetelt - ugyanazokban a forrásokban emlegetett - egyéb épületeket, illetve természeti formációkat, például koronázási dombot; egy másik, kellő távolságra lévő templomot, ahová a koronázási menet az egykorú leírások szerint átvonult; királyi palotát, ahol a szertartások főbb szereplőit fogadhatták stb.

Nos, Hóman is, elődei is, utódai is megpróbálták azonosítani ezeket a helyszíneket a mai Fehérváron. Eredményeik ismereteseek. Királyi palotának nyoma sincs, a két szóba jöhető templom egymástól mért távolsága pedig olyan csekély, hogy nem koronázási menetnek, de egy rokkantnyugdíjas vasárnap délutáni egészségügyi sétájának is túlon túl kurta lenne. Nem a kutatás módszere szorul felülvizsgálatra, hanem az eredményei. Triviális példával élve: ha megpöccintem a bal fületemet, és erre a jobb fületem kitékeredik egy telex-szalag, rajta a felirattal, hogy 10.000 Ft lapul a dolgozóasztalom fiókjában, akkor erre nem úgy fogok reagálni, hogy megvetéssel nyilatkozom az ilyen „tudománytalan” eljárásokról, hanem úgy, hogy kihúzom az íróasztal fiókját, és megnézem, mi van benne. De talán már túl is tárgyaltuk a kérdést.

Lássuk inkább, mit hoztak eddig a konyhára a „tudománytalan” eljárások. Mindenekelőtt tudnunk kell, hogy nem egyetlenféleképpen „szemfényvesztettek” az elmúlt évtizedekben az „áltudomány” képviselői Pilis-ügyben. Voltak, akik vizuális (esetleg audio-vizuális) élményben részesültek, és erről próbáltak utólag szóban-írásban beszámolni (ha korlátozott mértékben is, ilyennek tekinthetjük Prohászka Ottokár, *A Pilis hegyén* című írását.) Mások (Mészáros Gyula, Andrásy Kurta János stb.) a helyszínen talált - jobbára faragott kőtöredékeken felfedezhető - rovásjelekből kísérelték meg kiolvasni a vidék és egykori lakóinak sorsát. Ismét mások - ingáznak. Ez durván fogalmazva annyit tesz, hogy kellő ráhangolódás után - vékony láncon vagy zsinagon függő fémsúly spontán kilendüléseiből, illetve körözéseiből egyfajta „fekete-fehér, igen-nem” („barkochba”) kérdő-technikával fokról-fokra szűkítik a kört a vizsgált kérdés göca körül. Tudomásunk szerint ezzel a módszerrel eddig két, egymástól lényegében független kutató (csoport) „támadta meg” a Pilis-kérdést. Eredményeik nem száz százalékgig vágnak egybe, az eltérések azonban önmagukban is tanulságosak. Neveket itt érthető okokból nem közlünk, a vizsgálatok eredményeiből is csak komoly fenntartásokkal adhatunk közre néhány érdekesnek látszó részlet-adatot, mégpedig - átfedések, illetve ellentmondások elkerülése végett - csakis az egyik vizsgálódási ágazatból. Az alább következő közlések szagatott, „ragozatlan” műformája arra utal, hogy lehetőleg „egy-az-egyben”, jegyzőkönyv-szerűen igyekeztünk rögzíteni a kapott üzeneteket.

Eszerint a pilisi háromszög erőd-rendszere szakrális központok köré szerveződött. Ez utóbbiaknak négy csoportjuk van, négy különböző vallási ágazat szerint, úgymint: 1. az Attila nevével fémjelezhető táltos-hit (mai tudományos szakszóval: sámánizmus); 2. a Buda-karakterű buddhista-manicheus konglomerátum; 3. a jobb híján „hinduizmusnak” nevezhető vallási-filozófiai irányzat; 4. végül a „szeredás”-, szakszerűbben fogalmazva Zarathustra-vallás, más néven mazdaizmus. A judeo-krisztianizmusnak eredetileg nem volt szentélye a Pilisben, később a nyugati peremen, Esztergomban fogott talajt, majd fokozatosan rátelepedett a korábbi más-vallású szent-helyekre, és bekebelezte őket. (Ez nem feltétlenül pusztító céllal történt, sőt, olykor éppenséggel értékmentés szándékától vezérelve.) A kereszténység azonban nem volt ismeretlen a „térítés előtti” periódusban sem a Pilisben: a manicheizmus képviselte, mégpedig eredeti, pre-manicheus, azaz szkíthianoszi-buddhaszi formájában (a buddhaszi kezdemény később a buddhizmusban, a szkíthianoszi a manicheus kereszténységben kapott merevvé-szilárdult kereteket.)

A négy irányzat közül kettő-kettő szorosabban összefüggött egymással, mintegy variáns-párokat alkotva. Konkrétan: a táltos-hit a „szeredás”-vallásnak, a „hinduizmus” a buddhista-manicheus vonulatnak felelt meg. Az első kettő páros, a második kettő hármas rendszerben bontotta tovább vallásgyakorlati tevékenységét. A táltosok Pilisszentlélek és Vöröskő környékét szállták meg; a „szeredások” mágus-papjai a Pilisszentkereszt melletti Klastromkertet és a Tüskés-hegyet (a Sárkány-oldallal). A buddhista-manicheus „hármasság” egyes elemei az Atya, a Fiú és a Fényszűz tisztelete köré csoportosultak. Eszerint Dobogókő, a Holdvilág-árok, illetve Pilismarót-Hámod voltak a központjaik. A „hinduizmus” párhuzamos hármasságából Brahma az „atyai” tulajdonságok képviselőjének tekinthető, Visnu a Fényszűz rokona, Siva a Fiúé. Szent helyeik: Tornyos-hegy, Prédikáló-szék, Fehér szirtek.

A „páros” rendszerek a „hármasságok” bizonyos értelemben antagonistái, bár nem egyöntetű módon és nem egyetlen mértékben. Attila Budát „ütötte ki”, a mazdaisták („mágusok”) a manicheusokat. Az előbbieket (a táltos, a mágus) mint egyfajta „harcias” elem képviselői, mindkét „páros” rendszerben megtalálhatók; a „békés” áldozatok viszont a két, egymással párhuzamosan futó „hármasságon” belül mintha kitüntetett módon a buddhista-manicheus arcvonalba tömörülének. A „hinduista” triász láthatólag „fölte lebeg” az ilyen típusú vetélkedéseknek (talán azért, mert benne már eleve adva van a „harcos” és a „békés” elem, egyszersmind a kettő kiegyenlítésének markáns képviselete is.)

A felsorolt szakrális helyszínek (különböző típusú szentélyek) belső szervezeti rendje esetről-esetre különbözőképpen alakult. Itt elég annyit megjegyeznünk, hogy az összes többitől eltérőleg a buddhista-manicheus központok mindhároma önmagán belül két-pólusúnak mutatkozik - mármint a hivatkozott vizsgálatok szerint. Így a dobogókői szentély „együtt lélegzik” a Három-forrás vidékével; a Pilismarót fölötti Szekrény-hegy a Malomvölgy egy pontjával; a Holdvilág-árok „feje” pedig a Bölcső-heggyel.

A „szent helyek” védelme is más-más módon szerveződött meg a különféle vallásalakulatok hatókörében. A két „harcias” irányzat közül a táltos-karakterű egyáltalán nem létesített külön védőövetet szentélyei körül, ehelyett maguk a szakrális helyszínek árulnak el olyanfajta erődítmény-sajátosságokat, amilyenek jórészt minden emberi beavatkozás híján is előadódnak a pilisi háromszögnek ezeken a pontjain. A másik „harcias” áramlat képviselői, a „szeredások” (mágusok) szintén természetes véderőt alkalmaztak vallási központjaik körül, de ők nem hegyi erődítményekkel, hanem mocsarakkal vették körül magukat. A „békések” közül a buddhista-manicheus „kiválasztottak” mindhárom esetben valóságos erődgyűrűben fészkelnek; a „hinduizmus” vallási irányítói közül viszont csak a Visnu-hívókról mondható el ugyanez, míg a Brahma-központ „egy szentély-egy vár” kettős rendszerben működött, a Siva-szentély mellé pedig karéj- vagy szárny-alakzatban sorakoztak fel a védelmi célzatú létesítmények, a Klastrom-szirtektől ÉNY-i irányban egészen a Háromszáz garádcsig. (Csak zárójelben jegyezhetjük meg itt: a másik „ingás” kutatási vonal naprendszeri, galaktikus, illetve univerzális léptékben jelentős „érzékeny” pontokat fedezett fel a pilisi háromszögben. Ezek, ha nem is közvetlenül, de áttételesen bizonyára összefüggnek az előbb ismertetett szentély-rendszerrel. Hogy a szóban forgó területen egy szigorúan

geometrikus jellegű „kozmosz” tájékozódási rendszer szerkesztési vonalai is kimutathatók - per analogiam Nazca, illetve Glastonbury -, arra már a hetvenes évek vége felé felhívta a figyelmet Molnár Etelka, majd az ő rekonstrukciós kísérleteinek ismeretében Zelkó Zoltán. Észrevételeik részletes publikálására azonban tudomásunk szerint mindeddig nem került sor.)

Nem lehet célunk itt egy olyan kutatási irányzat eredményeinek teljességre törekvő ismertetése, amely irányzatnak egyelőre még a létjogosultsága is szinte napról-napra megkérdőjeleződik mind a „szakmai”, mind az általa eléggé drasztikus módon befolyásolt laikus közvéleményben. Utalhatunk rá, hogy a fenti vázlatos beszámolóban itt-ott feltűntek olyan kifejezések, illetve „meglátások” is, amelyek szorosabb-lazább rokonságot mutatnak az elmúlt fél évszázad emigrációs magyar őstörténet-kutatásának néhány jellegzetes helyszín-kijelölési, illetve hitélet-rekonstrukciós ajánlatával (elsősorban Badiny Jós Ferencre és Fehér Mátyás Jenőre lehet itt hivatkozni.) A megfelelések egy része, úgy véljük, magától értetődik. Mint ismeretes, Rabindranath Tagore is kéknak látta az eget, Petőfi Sándor is. Ha alkalmuk nyílt rá, így is nyilatkoztak. Ebből a kétségbevonhatatlan tényből azonban nem következik az, hogy Petőfi „hatott” volna Rabindranath Tagoréra - vagy éppen megfordítva! (a példa természetesen fiktív, a nevek másokkal felcserélhetők). Sokkal kézenfekvőbb feltételeznünk, hogy a két nyilatkozat azért hasonlít egymáshoz ennyire szembeszökő módon, mert az ég - a tárgyalt összefüggésben valóban kéknak mutatkozik.

Más kérdés, hogy vajon időszerű feladatnak tekinthető-e ma az „álmólátásban” feltárult szentély-, illetve erőrendszer effektív, csakánnyal-lapáttal történő feltárása? A válaszuk itt, nem is túlságosan óvatos hangsúlyozással: nem! Az emberiség jelenlegi tudományos-társadalmi „elitje” napjainkra kellőképpen bebizonyította, hogy sem szellemileg, sem fizikailag nincs felkészülve ilyen „ásatag” értékek tartós működtetésére, de még a működésképtelen állapotban való fenntartásukra sem. Elég, ha Mezopotámia, a Távol-Kelet vagy Közép-Amerika „feltárt” és „konzervált” templomvárosaira utalunk, amelyeket éppen korszerű feltárásuk sodort a végleges pusztulás szélére.

Hogy most miért tartottuk szükségesnek mégis ennyi mindent „elárulni” a pilisi háromszögben rejlő „ásatag” értékekről? Azért, mert meggyőződésünk, hogy ezek a kincsek nem csupán a mieink - végső soron az egész emberiségre hagyományozódtak. Akik az elpusztításukra (letagadásukra, feldarabolásukra, átcímkezésükre stb.) törekszenek, úgyszólván tudnak róluk, és mindent meg is tesznek céljuk elérésére. De akik védeni, menteni akarják az itt szunnyadó értékeket, azokra talán ráfér a felvilágosítás.

A közzététel szempontjairól

A pilisi háromszögre vonatkozó „alternatív” kutatási vonal reprezentatív termékeiből olyanokat igyekszünk itt - az Országépítő szerkesztőségének felkérésére - közreadni, amelyek együttvéve teljes képet rajzolhatnak elénk az ilyen irányú próbálkozásoknak mind az eredményeiről, mind a módszertanáról. Az írásokat nagyjából eredeti publikálódásuk időrendjében állítottuk sorba. Ha egy-egy szerző több művében is foglalkozott a Pilis-kérdéssel, akkor általában arra az írására esett a választásunk, amelyik a legnehezebben hozzáférhető könyvben vagy folyóiratban látott először napvilágot (emigrációs sajtótermékek, szűkebb szakmai érdeklődést kielégítő periodikák stb.); illetve amelyik az adott terjedelmi keretek között megítélésünk szerint a leghitelesebb, egyzersmind legidőállóbb megfogalmazását adhatja a szerző elképzeléseinek. Ez utóbbi szempont vezérelt akkor is, amikor a „hivatalos” álláspont egyik reprezentánsától, Gerevich Lászlótól nem valamely szaktanulmányából, hanem egy napi-, illetve egy hetilapban közzétett, összefoglaló jellegű megnyilatkozásából idéztünk ide két jellemző részletet.

Miután tudomásunk van egy előkészületben lévő kiadvány-sorozatról, amely részletes jegyzet-apparátussal, függelékében pedig a hivatkozott teljes forrásanyag két-nyelvű mellékelésével kívánja közzétenni a Pilis-kérdésre vonatkozó legfontosabb „apokrif” írásműveket, itt közölt szemelvényeinkben korrekciók és megjegyzések nélkül, eredeti formájukban - a rövidítéseket a szokásos módon jelezve - közöljük a kiválasztott írásokat

Talán közhelynek hat majd, befejezésül mégis le kell szögeznünk: jelen összeállításunkkal nem „megoldani”, hanem csupán felvetni kívántuk a Pilis-problémakör általunk ma legfontosabbnak ítélt kérdéseit (A „ma” időpont-megjelölés 1990 júliusát jelenti.)

Hivatkozott irodalom

Belitzky János-Sashegyi Sándor: Pomáz (A magyar föld és emlékei.) Anonymus Könyvek, Budapest, 1939.

Buzinkay Géza: Kő se mutatja helyét - A királysírok pusztulása. Corvina, Budapest, 1986.

Csontos Tibor: Titokzatos „sziget” a Balatonban? (Beszélgetés Zelkó Zoltánnal), Ifjúsági Magazin 1983. január, 18-20. old.

Fix, William R.: Pyramid Odyssey, Mayflower Books, New York City, 1978.

Gerevich László: Középkori kövek. (Pilisi és dömösi ásások. A korai gótika első emlékei), Magyarország, IX. évf. 50. (463.) sz. 1972. december 10., 46-47. old.

Gerevich László: A pilisi cisztercita apátság, Kiadja a Közép-Dunavidéki Intéző Bizottság támogatásával a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szentendre, 1987.

Grandpierre K. Endre: Aranykincsek hulltak a Hargitára. Népszava Kiadó, Budapest, 1990.

Györfly György: István király és műve, Gondolat, Budapest, 1977.

Hankó Ildikó: A magyar királysírok sorsa. Budapest, 1987.
Henszlmann Imre: A Székes-Fehérvári ásatások eredménye. Pest, 1864.
Katona Tamás (szerk.): A korona kilenc évszázada. Történelmi források a magyar koronáról. Magyar Helikon, Budapest, 1979.
Képes Krónika, Magyar Helikon, Budapest, 1964.
Kovács Péter: Megjegyzések Székesfehérvár középkori topográfiájának kutatásához, Alba Regia, Székesfehérvár, 1972. 261-267. old.
Maróthy-Meizler Károly: Új Magyarországot! - Prohászka, a napbaöltözött forradalmár, Prohászka Ottokár eszmevilága, értékelése. Szemelvények összegyűjtött munkái 25 kötetéből. Editorial PANNONIA, Buenos Aires, 1960.
Németh Péter: Az Árpád-kori Buda a Pilisben, kézirat, a Nemzeti Múzeum Adattárában, 1955-1958.
Németh Péter: Ismeretlen romok a Pilisben (Új történelmi feltételezések), Magyar Történelmi Szemle, Buenos Aires, 1970. I. évf. 6. sz., 84-100. old. (Rövidített változata: Budapest, 1967. 7. sz.).
Németh Péter: Miért volna csak romantika Attila és Árpád sírjának kutatása?, Magyar Történelmi Szemle, Buenos Aires, 1971. II. évf. 4. sz., 551-556. old.
Pap Gábor: Gyorsjelentés a korona-kutatás állásáról, Vonzáskör, NME, Miskolc, 1987. 38-57. old.
Pap Gábor: Fényhimnusz - Kappadókia barlangszentélyeiben. Kós Károly Egyesülés-Mandátum kiadása, 1990. (Előkészületben.)
T. E.: Régészeti kincsek a Duna-kanyarban. (Beszélgetés Gerevich Lászlóval.) Magyar Nemzet XXXI. évf. 67. sz. 1975 március.
Vértessy György: Fehéregyháza kérdése, I-IV., Dunakanyar Tájékoztató, 1974-1977.
Vértessy György: A régi térképek és metszetek jelentősége a helytörténeti kutatásokban, Geodézia és kartográfia, A M. Országos Földügyi és Térképészeti Hivatal, valamint a Geodéziai és Kartográfiai Egyesület lapja, XXVII. évf. 4. sz. 1975. 273-287. old.
Vértessy György: Történelmi barangolás Fehéregyháza körül, Valóság, 1976. 6. sz. 67. old.
Vértessy György: A harmadik Buda térképes emlékei. Geodézia és Kartográfia, XXIX. évf. (sic!, szám-jelzés nélkül), 1977. 114-119. old.
Vértessy György: Gondolatok Árpád fejedelem sírjáról. Földmérő, A Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat lapja, XXIV. évf. 78. sz., 1978. július-augusztus, 10-17. old.
Zolnay László: Az elátkozott Buda - Buda aranykora, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1982.